

Aleksandra Kaszper

Przysposobienie biblioteczne w sieci bibliotecznej Uniwersytetu Śląskiego w latach 1971-2010

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy 1/1, 65-74

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ALEKSANDRA KASZPER
Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

PRZYSPOBIENIE BIBLIOTECZNE W SIECI BIBLIOTECZNEJ UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO W LATACH 1971–2010

Zajęcia prowadzone pod nazwą „przysposobienie biblioteczne” mają na celu przygotowanie studentów do aktywnego i świadomego korzystania ze zbiorów i usług bibliotek. Jest to szczególnie ważne w przypadku studentów I roku, którzy dotąd korzystali jedynie z biblioteki szkolnej lub publicznej. Rozbudowana struktura sieci bibliotecznej biblioteki akademickiej wydaje się im obca i nieprzyjazna. Problemem staje się zarówno zapis do biblioteki, jak i poszukiwanie oraz zamawianie książek, czasopism lub korzystanie ze źródeł elektronicznych. Często zdarza się, że student nie odnajduje potrzebnej pozycji tylko dlatego, że nie zna wszystkich możliwości jakie daje system informacyjny biblioteki. Powoduje to niejednokrotnie uczucie zagubienia i lęk przed korzystaniem z biblioteki. Oswojenie takiego użytkownika z nowym środowiskiem jest zadaniem bibliotekarzy, którzy zdają sobie sprawę z rodzaju trudności, na jakie napotyka czytelnik i wiedzą jak mu pomóc.

Chociaż dydaktyka jest wpisana w działalność statutową bibliotek, długo nie było konkretnych legislacyjnych zapisów, które byłyby podstawą takich szkoleń.

W szkołach wyższych, w zależności od kierunku studiów wprowadzano pewne elementy informacji o zasobach bibliotecznych, korzystania z bibliografii i poszukiwania literatury w ramach tzw. nauk pomocniczych, prowadzonych przeważnie przez asystentów, Zdarzało się, że wykłady prowadzili doświadczeni bibliotekarze, jednak nie były to typowe zajęcia przygotowujące do korzystania z biblioteki.

Dopiero Uchwała nr 35 Rady Ministrów z dnia 12 lutego 1971 roku w sprawie rozwoju informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (Uchwała) zapoczątkowała „sukcesywne – poczynając od roku szkolnego (akademickiego) 1971/1972 – wprowadzanie do programów szkół średnich i wyższych nauczania umiejętności korzystania z informacji”.

W ślad za uchwałą Komisja ds. Bibliotek i Informacji Naukowej Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego opracowała dwa ramowe programy zajęć

dydaktycznych dla studentów z zakresu informacji naukowej oraz z zakresu przysposobienia bibliotecznego i w piśmie do szkół wyższych „uprzejmie prosi Obywatela Rektora o spowodowanie wprowadzenia załączonych programów do planów nauczania w podległej mu Uczelni” (Pismo z dnia 12 lipca 1971 r.)¹.

We wstępie do przesłanego programu zajęć przysposobienia bibliotecznego czytamy, że „są przeznaczone dla studentów I roku i mają na celu wstępne pouczenie ich o sposobach i możliwościach korzystania z księgozbiorów Uczelni, a przede wszystkim z księgozbioru Biblioteki Głównej. Młodzież w szkołach średnich korzysta przeważnie z niewielkich szkolnych bibliotek, które prowadzą bardzo uproszczone sposoby opracowania książek. Z tej przyczyny studenci I roku na ogół nie umieją posługiwać się katalogami bibliotecznymi i rzeczowymi, nie wiedzą jak wypełniać rewersy, nie znają zasad korzystania z czytelni i wypożyczalni (...). Wykłady i ćwiczenia winny być prowadzone w grupach studenckich w zasadzie nie większych niż 25 osób, z tym, że dla wysłuchania wykładu grupy mogą być łączone. Dla każdej grupy przewidziana jest 1 godzina wykładu i 1 godzina ćwiczeń. Zajęcia powinna organizować i prowadzić Biblioteka Główna Uczelni” (Pismo okólne).

Stosownie do tych zaleceń pierwsze zajęcia z zakresu przysposobienia bibliotecznego odbyły się na Uniwersytecie Śląskim w roku akademickim 1971/1972. Zorganizował je ówczesny dyrektor Biblioteki Głównej Uniwersytetu Śląskiego dr Jerzy Ratajewski.

Wprowadzenie tych zajęć do programów poszczególnych kierunków studiów oraz ich organizacja opierały się na ustaleniach Biblioteki Głównej z Prorektorem ds. Nauczania UŚ z dnia 16 września 1971:

„1. Dział Nauczania Uniwersytetu Śląskiego przygotowuje w porozumieniu z Dziekanatami plan zajęć z przysposobienia bibliotecznego dla studentów I roku w ciągu października br. Wykłady w grupach po 50–60 osób odbywać się będą w salach wykładowych danego wydziału, ćwiczenia w grupach 25–30 osób w poszczególnych bibliotekach wydziałów lub instytutów.

2. Biblioteka Uniwersytecka przygotowuje kadre wykładowców i instruktorów oraz pomoce naukowe dla przeprowadzenia zajęć. Po zakończeniu zajęć traktowanych jako godziny zlecone Dyrekcja Biblioteki przygotowuje sprawozdania dla JM Rektora z przebiegu zajęć” (Dokument).

Zajęcia odbywały się w Bibliotece Głównej, mieszczącej się wówczas w budynku Instytutu Chemii na ul. Szkolnej 9 i w bibliotekach wydziałowych dla studentów Wydziału Humanistycznego (dopiero później rozdzielonego na Wydział Filologiczny i Wydział Nauk Społecznych), Wydziału Techniki,

¹ Problematyka zajęć z informacji naukowej na Uniwersytecie Śląskim nie jest tematem niniejszego artykułu, więc nie będziemy jej teraz poruszać, mimo że długa historia walki o wprowadzenie i utrzymanie tych zajęć w programach nauczania naszej uczelni wymagałaby oddzielnego opracowania. Zajmiemy się tylko historią wprowadzenia programu przysposobienia bibliotecznego do planów nauczania

Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii, Instytutu Biologii, oraz Wyższego Studium Nauczycielskiego w Sosnowcu (Filia UŚ) dla kierunku filologia rosyjska. Szkolenie trwało od 1 października do 31 listopada 1971; zorganizowano 15 godzin wykładu i 95 godzin ćwiczeń. Przeszkolono 1030 studentów.

Program szkolenia był zgodny z projektem przesłanym przez Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. W 45-minutowym wykładzie przedstawiano ogólne wiadomości o bibliotekach i ich zbiorach, budowę katalogów bibliotecznych, udostępnianie zbiorów, regulaminy, elementy informacji naukowej. Jako ilustrację wykładu program przewidywał zwiedzanie biblioteki. Ćwiczenia, również trwające 45 minut, polegały na poszukiwaniu konkretnych pozycji w katalogu i wypełnianie rewersów.

Zgodnie z ustaleniami, organizacja zajęć podlegała Bibliotece Głównej – wykłady były prowadzone przez kustoszy, natomiast ćwiczenia odbywały się w Bibliotece Głównej oraz bibliotekach wydziałowych lub instytutowych.

W 1973 roku wprowadzono w ustaleniach zapis, że ćwiczenia będą się odbywać tylko w Bibliotece Głównej. Powodem tej zmiany było przeniesienie Biblioteki Głównej do nowej (tymczasowej) siedziby przy ul. Bankowej 14 i stworzenie lepszych warunków do prowadzenia szkoleń, niż w niektórych małych lub dopiero organizujących się bibliotekach sieci bibliotecznej. Do prowadzenia zajęć z przysposobienia bibliotecznego przez biblioteki wydziałowe i instytutowe stopniowo wracano od końca lat 70., gdy biblioteki sieci miały już lepsze warunki lokalowe oraz doświadczoną kadrę bibliotekarzy. Poza tym powstawały nowe kierunki studiów i ciągle wzrastała liczba studentów I roku. Przykładowo w roku akademickim 2004/2005 trzeba było przeszkolić 4900 osób. Biblioteka Główna nie byłaby w stanie przeprowadzić szkolenia dla tylu studentów w swojej siedzibie, mimo że szkoleniem objęci byli głównie studenci studiów dziennych. Tylko na nielicznych kierunkach (np. prawo) prowadzono zajęcia także dla studentów zaocznych.

Zajęcia odbywały się regularnie w pierwszych miesiącach nowego roku akademickiego, poprzedzone pismem do Rektora z prośbą o zezwolenie na ich przeprowadzenie.

Harmonogram wykładów i ćwiczeń był ustalany w porozumieniu z dziekanatami wydziałów, które proponowały terminy niekolidujące z innymi zajęciami na danym kierunku. Niekiedy wyznaczano jeden dzień tylko na przysposobienie biblioteczne. Udział w szkoleniu był obowiązkowy, potwierdzony wpisem w indeksie. Po przeprowadzeniu zajęć biblioteki sieci przysyłały sprawozdania do Biblioteki Głównej, skąd sprawozdanie zbiorcze było przekazywane do Działu Nauczania. Na tej podstawie bibliotekarze prowadzący zajęcia otrzymywali wynagrodzenie.

Jako uzupełnienie zajęć studenci mieli do dyspozycji materiały pomocnicze.

W roku 1972 ukazał się skrypt *Przysposobienie biblioteczne* autorstwa Lidii Kałkusińskiej i Jerzego Ratajewskiego. We wstępie do podręcznika autorzy podkreślali, że informacje w nim zawarte „będą szczególnie przydatne dla studentów nauk ścisłych, którzy nie mają przewidzianych żadnych wykładów z zakresu tzw. nauk pomocniczych wypełniających luki w wiadomościach wyniesionych ze szkoły średniej” (Kałkusińska, Ratajewski, 1972). Przekonanie, że humaniści będą sobie lepiej radzić, było trochę na wyrost, niemniej skrypt był szczególnie przydatny dla wszystkich studentów, którzy z różnych przyczyn nie mogli uczestniczyć w zajęciach organizowanych dla ich kierunku.

W roku 1976 ukazał się drugi podręcznik *Przysposobienie biblioteczne* autorstwa Aleksandry Kaszper i Anny Kowolik (Kaszper, Kowolik, 1976).

W latach późniejszych co roku przygotowywano i powielano materiały pomocnicze jako informatory-ulotki, zawierające skondensowaną informację o sieci bibliotecznej i zasadach korzystania z bibliotek (Kycler, Warząchowska, 2007).

Ulotki te były opracowywane i powielane w Bibliotece Głównej. Rozsyłano je do wszystkich bibliotek sieci w ilości wystarczającej dla każdego studenta danego kierunku.

W roku akademickim 2000/2001 program zajęć przysposobienia bibliotecznego został zmodernizowany. Zrezygnowano z wykładu, który prowadzony często dla dużej grupy studentów (nawet do 300 osób) nie spełniał swego zadania. Studenci traktowali wykłady jako zło konieczne, nie koncentrowali się na przekazywanych informacjach i niejednokrotnie treść wykładu trzeba było jeszcze raz powtarzać na ćwiczeniach.

Uznaliśmy, że lepsze efekty uzyskamy, jeżeli 1 godzinę wykładu i 1 godzinę ćwiczeń zastąpimy dwiema godzinami zajęć obejmującymi oprowadzenie po bibliotece i zapoznanie z podstawowymi agendami udostępniania oraz konkretne ćwiczenia przy katalogach.

Opracowano nowy program obowiązujący wszystkie biblioteki sieci bibliotecznej.

Program zakładał 2 godziny ćwiczeń w grupach po 12–15 osób. W Bibliotece Głównej zajęcia rozpoczynano od krótkiego wprowadzenia w organizację sieci bibliotecznej Uniwersytetu Śląskiego, omówienia zbiorów, zasad korzystania z biblioteki, praw i obowiązków czytelnika, regulaminów. Podczas półgodzinnego zwiedzania biblioteki przekazywane były informacje o zapisie do biblioteki i zasadach udostępniania w wypożyczalni, w czytelniach omawiano zasoby i regulamin czytelnia, w informatorium studenci dowiadywali się o możliwości korzystania ze źródeł elektronicznych.

Druga część ćwiczeń odbywała się w pomieszczeniu katalogów, gdzie już dokładnie można było przekazać studentom informacje o rodzajach katalogów, układzie kart katalogowych, elementach karty katalogowej,

klasyfikacji UKD. W tym czasie pracowaliśmy już w systemach katalogów komputerowych – najpierw był to eksperyment z systemem ISIS, później wprowadzano stopniowo system PROLIB. Studenci byli zapoznawani zarówno z katalogami tradycyjnymi jak i komputerowymi. Na zakończenie ćwiczeń uczestnicy mieli za zadanie wyszukać w katalogu alfabetycznym i rzeczowym konkretną książkę i poprawnie wypisać na nią rewers, stanowiący podstawę zaliczenia.

Program zajęć był ramowy i biblioteki sieci bibliotecznej UŚ mogły go dostosowywać do swoich potrzeb i warunków, które były zróżnicowane. Nie wszystkie biblioteki specjalistyczne miały stanowiska komputerowe dostępne dla studentów, występowały różnice w regulaminach, klasyfikacji stosowanej w katalogach rzeczowych, rodzajach rewersów. Dlatego zajęcia w bibliotekach sieci przygotowywały studentów głównie do korzystania zrodzimej biblioteki wydziałowej, ograniczając się do krótkiego omówienia zasad obowiązujących w Bibliotece Głównej.

Co roku we wrześniu przed rozpoczęciem nowego roku akademickiego organizowano w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego zebranie wszystkich bibliotekarzy sieci, którzy prowadzili zajęcia dla studentów. Na spotkaniu uzgadniano program zajęć, ewentualne zmiany i omawiano problemy.

A problemów z roku na rok przybywało. Uchwała Nr 35 Rady Ministrów z 1971 roku, która wprowadzała i regulowała zajęcia z przysposobienia bibliotecznego w szkołach wyższych została 18 czerwca 1990 roku uchylona i nie zastąpił jej żaden nowy akt legislacyjny. Zajęcia z przysposobienia bibliotecznego na Uniwersytecie Śląskim były przez dłuższy czas po roku 1990 prowadzone na zasadzie umów z Działem Nauczania i zgody Rektora ds. Nauczania, ale często dziekanaty pytały o podstawę prawną tych zajęć.

Coraz trudniej było porozumieć się w sprawie harmonogramu przysposobienia bibliotecznego, godzin, liczebności grup studenckich, a także formy odpłatności za zajęcia.

Coraz mniej wydziałów podpisywało umowy-zlecenia na prowadzenie tych zajęć, niekiedy bibliotekarze otrzymywali gratyfikacje w formie premii lub tylko dni wolnych, a w ostatnich latach zajęcia były prowadzone w większości bibliotek, w tym w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego nieodpłatnie.

Zajęcia organizowano w mniejszym wymiarze godzin, w większych grupach, a czasem był to tylko jeden wspólny wykład dla całego I roku. Tylko kilka wydziałów utrzymało tradycyjną formę zajęć przysposobienia bibliotecznego, m.in. Szkoła Zarządzania przysyłająca zawsze z początkiem października swoich studentów do Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego. Od roku akademickiego 2006/2007 decyzją władz dziekańskich studenci Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii nie zostali objęci obowiązkowym szkoleniem z przysposobienia bibliotecznego, dlatego postanowiliśmy prowadzić w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego zajęcia fakultatywne dla tych kierunków.

Zaledwie 45-minutowe zajęcia w pracowni komputerowej musiały pomieścić: prezentację sieci bibliotecznej i zasad korzystania z niej, instruktaż wyszukiwania i zamawiania książek w katalogu OPAC i katalogu zdigitalizowanym oraz informacje o dostępnych zbiorach i źródłach elektronicznych. Na zajęcia zapraszaliśmy także studentów innych kierunków, którzy nie mogli odbyć szkolenia na swoim wydziale w wyznaczonym tam terminie. Te dobrowolne zajęcia cieszyły się umiarkowanym zainteresowaniem. Niektóre grupy liczyły kilkanaście osób, inne kilka, ale zdarzało się, że na zajęcia przychodziła jedna osoba. Studenci nie byli zobligowani do odbycia zajęć, ponieważ dziekanaty nie wymagały zaliczenia tego przedmiotu, sami zaś nie mieli świadomości jak bardzo przekazywane informacje mogą być przydatne w czasie studiów.

W roku 2007 Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego podjęła próbę uregulowania prawnego przysposobienia bibliotecznego w obrębie uczelni zarządzeniem wewnętrznym Rektora.

Wysłano do władz rektorskich pismo z propozycją przyjęcia wspólnego programu szkolenia bibliotecznego dla wszystkich kierunków studiów. Do pisma dołączono zaktualizowany program zajęć². Powstał projekt zarządzenia Rektora, w którym powołano się na zapisy dotyczące dydaktycznej działalności bibliotek w Statucie Uniwersytetu Śląskiego (Statut) oraz w Ustawie o bibliotekach z dn. 27 czerwca 1997 (Ustawa).

Niestety usiłowania te nie przyniosły oczekiwanego rezultatu i do dnia dzisiejszego brak w Uczelni zarządzenia, które obligowałyby wydziały do umieszczenia zajęć z przysposobienia bibliotecznego w programie studiów.

Wszystkie te problemy nie oznaczają jednak, że studenci są pozostawieni sami sobie. Na stronie domowej Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego (www.bg.us.edu.pl) można znaleźć wszystkie potrzebne informacje dotyczące funkcjonowania biblioteki, natomiast w zakładce „Przewodnik” znajduje się „Szkolenie biblioteczne”. Przewodnik ułatwiający użytkownikom orientację w bibliotece i jej zasobach był zawsze dostępny oraz sukcesywnie aktualizowany w serwisie WWW Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego. W roku 2009 postanowiliśmy wypróbować nową metodę szkolenia w funkcjonującym w obrębie Uniwersytetu Śląskiego Centrum Kształcenia na Odległość, które rozpowszechnia materiały dydaktyczne na platformie Moodle.

Szkolenie na odległość czyli e-learning wprowadziła już większość bibliotek akademickich jako program zastępujący lub równoległy z tradycyjnym przysposobieniem bibliotecznym.

Program e-learningu BUŚ składa się z 9. rozdziałów:

1. Gdzie jesteśmy? Biblioteki UŚ. Budynek BUŚ. CINIbA. Serwis WWW BUŚ.

² Program zajęć dołączono do pracy w formie załącznika.

2. Czym dysponujemy? Książki, czasopisma, zbiory specjalne, bazy danych, Internet, pomoc i szkolenia, materiały informacyjne.
3. Jak zostać czytelnikiem sieci bibliotecznej UŚ? Zapisy do biblioteki. Konto czytelnika. Regulamin.
4. Gdzie można sprawdzić czy poszukiwana książka lub czasopismo jest w bibliotece? Jak zamówić odszukaną książkę? Katalogi.
5. Katalog OPAC.
6. Zeskanowane katalogi alfabetyczne.
7. Jak sprawdzić czy biblioteka posiada czasopismo?
8. Gdzie odbieramy zamówione książki? Czego się nie wypożycza na zewnątrz? Co zrobić jeżeli potrzebnej książki lub czasopisma nie ma w bibliotekach UŚ?
9. Jak skorzystać ze zbiorów biblioteki na miejscu?

Wszystkie rozdziały mają formę prezentacji zawierającą zwięzłą informację oraz materiał ilustracyjny, który zwiększa atrakcyjność przekazywanych treści. Są to zdjęcia agend bibliotecznych, zbiorów, mapy z lokalizacją sieci bibliotecznej, zrzuty ekranów katalogów.

Kurs e-learningowy uzupełniony jest testem, zawierającym 20 pytań związanych z treścią szkolenia. Całość została przetestowana na platformie systemu Moodle, jednak nie udało się wprowadzić szkolenia w tym systemie na stałe. Obecnie przewodnik jest dostępny na stronie WWW wyłącznie w postaci plików do pobrania.

Prace nad nowym przewodnikiem zbiegły się w czasie z przygotowaniem do przeprowadzki Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego do nowego budynku – CINIBA (Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka).

Będzie to zupełnie nowa struktura wymagająca opracowania od podstaw nowych informatorów i przewodników dla użytkowników, dlatego dalsze prace nad rozbudową e-learningu dla potrzeb obecnie działającej Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego nie mają ekonomicznego uzasadnienia. Planujemy opracowanie szkolenia bibliotecznego dla użytkowników korzystających z zasobów biblioteki w nowej siedzibie, jednak będzie to możliwe dopiero po urządzeniu wnętrza i zainstalowaniu wszystkich udogodnień technicznych, które trzeba będzie użytkownikom zaprezentować.

System szkolenia na odległość jest bardzo wygodny dla użytkowników. Daje możliwość odbycia szkolenia w dogodnym miejscu i czasie, zawsze można wrócić do treści programowych, nie ma stresu powodowanego obcym otoczeniem czy osobą prowadzącą zajęcia. Z drugiej strony są też pewne niebezpieczeństwa związane z tego typu zajęciami, a głównie testem, który zapewnia studentom zaliczenie tego przedmiotu. Przeglądałam różne fora studentów, na których dzielą się swoimi problemami, między innymi opiniami o zajęciach z przysposobienia bibliotecznego pro-

wadzonymi na ich uczelniach. W kilku przypadkach można tam znaleźć gotowe, rozwiązane testy biblioteczne do pobrania. Tak „odfajkowane” zajęcia przestają mieć sens.

Aby ten sens przywrócić musi być spełniony jeden podstawowy warunek – studenci muszą mieć świadomość, że przekazywana w trakcie tego krótkiego szkolenia wiedza o podstawach funkcjonowania biblioteki jest im niezbędna w całym procesie kształcenia. Ta świadomość powinna być już wyniesiona ze szkoły średniej, a już bezwzględnie kadra naukowa powinna obligować studentów do korzystania ze wszystkich źródeł jakie są dostępne w bibliotekach naukowych. Bez tego dyskusja, czy wydać stosowne zarządzenie czy nie, czy prowadzić zajęcia tradycyjne czy online jest bezprzedmiotowa. Biblioteka musi być postrzegana jako niezbędny składnik całego procesu dydaktycznego i naukowego, a wtedy wszelkie pomoce ułatwiające dostęp do zasobów bibliotecznych będą poszukiwane i wykorzystywane.

Bibliografia

- Dokument potwierdzający ustalenia dyirekcji BG z Rektorem w dniu 16 września 1971 – najstarszy zachowany BG-45/1/72 z dnia 5 września 1972 (w archiwum BUŚ).
- Kalkusińska L., Ratajewski J. (oprac.) (1972), *Przysposobienie biblioteczne*. Katowice.
- Kaszyper A., Kowolik A. (1976), *Przysposobienie biblioteczne dla studentów Uniwersytetu Śląskiego*. Katowice.
- Kyrcer M., Warząchowska B. (2007), *Informatory biblioteczne formą promocji Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. „Bibliotheca Nostra”, nr 4 (12) s. 17–32.
- Pismo okólne Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 marca 1971 w sprawie prawidłowego funkcjonowania informacji naukowej oraz szkolenia studentów w tym zakresie (z załączonym programem zajęć) (pismo w archiwum BUŚ).
- Pismo z dnia 12 lipca 1971 Nr DU-T-4040-F/66/71 (w sprawie wprowadzenia obowiązku zajęć z zakresu informacji naukowej i przysposobienia bibliotecznego). Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego Departament Studiów Uniwersyteckich, Ekonomicznych i Pedagogicznych (pismo w archiwum BUŚ).
- Statut Uniwersytetu Śląskiego (rozdz. 6, § 37, pkt.1 i 2). [online] [dostęp 27.09.2011]. Dostępny w World Wide Web: <http://bip.us.edu.pl/sites/bip.us.edu.pl/files/prawo/statut20110304.pdf>
- Uchwała Rady Ministrów z dnia 12 lutego 1971 roku w sprawie rozwoju informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej. Monitor Polski Nr 14 z dnia 11 marca 1971
- Ustawa o bibliotekach z dnia 27 czerwca 1997 (Dz.U. 1997 nr 85 poz. 539).

Załącznik

Szkolenie biblioteczno-informacyjne dla studentów I roku Uniwersytetu Śląskiego

Program 2 godzin ćwiczeń w grupach 20-osobowych

I. Informacje wstępne.

1. Sieć biblioteczno-informacyjna Uniwersytetu Śląskiego:

- Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego,
- sieć bibliotek specjalistycznych (wydziałowych, instytutowych),
- rodzaje zbiorów bibliotecznych: książki, czasopisma, zbiory specjalne, materiały audiowizualne, zasoby elektroniczne – bazy danych, czasopisma elektroniczne, biblioteki cyfrowe.

2. Zasady korzystania z bibliotek, prawa i obowiązki czytelnika:

- zapisy do biblioteki, karta biblioteczna, opłaty,
- agendy biblioteczne: wypożyczalnia, czytelnie, katalogi, pracownie,
- regulaminy korzystania ze zbiorów tradycyjnych i elektronicznych: zasady korzystania z czytelni, korzystanie ze stanowisk komputerowych, korzystanie z zasobów licencjonowanych (źródła elektroniczne),
- zaprezentowanie strony domowej BUŚ i jej zawartości.

II. Przeszukiwanie zasobów sieci bibliotecznej UŚ

1. Poszukiwanie książek i czasopism:

- katalogi, rodzaje katalogów prowadzonych przez Bibliotekę Uniwersytetu Śląskiego i biblioteki specjalistyczne;
- (OPAC) katalog komputerowy w systemie PROLIB; omówienie zawartości katalogu komputerowego, wyjaśnienie podstawowych pojęć związanych z wyszukiwaniem komputerowym (rekord, słowo kluczowe, hasło przedmiotowe, logowanie, operator logiczny, wydawnictwo zwarte, wydawnictwo ciągłe i in.);
- zasady korzystania z katalogu OPAC: logowanie, rodzaje uprawnień w zależności od zalogowania, wyszukiwanie proste, wyszukiwanie złożone, zamawianie wyszukanych pozycji, rezerwacja, prolongata, sprawdzanie konta czytelnika; system oznaczeń przy sygnaturach książek;
- wyszukiwanie książek w katalogach tradycyjnych, katalog alfabetyczny i katalog rzeczowy; katalogi alfabetyczne zdigitalizowane, karta katalogowa, elementy opisu katalogowego (hasło, sygnatura i in.), układ

kart w katalogu alfabetycznym, odsyłacze, układ kart w obrębie hasła autorskiego, transliteracja; katalog rzeczowy, rodzaje tego typu katalogów; Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiętna – układ tablic, budowa symboli, indeks; zasady poszukiwania w katalogach rzeczowych, zamawianie książek z katalogów tradycyjnych, rewersy wypożyczalni i czytelnicy;

- wykazy i katalogi prenumerowanych czasopism.

2. Korzystanie ze źródeł elektronicznych udostępnianych w sieci komputerowej Uniwersytetu Śląskiego.

- działalność informacyjna biblioteki, Oddział Informacji Naukowej,
- bazy danych, rodzaje baz danych, rodzaje dostępu (system wewnętrzny OneLog, online),
- czasopisma elektroniczne w sieci UŚ, zasób, zasady korzystania,
- biblioteki cyfrowe, zasoby digitalizowane,
- ograniczenia w korzystaniu z elektronicznych źródeł informacji – licencje, prawa autorskie.

Uwagi dotyczące prowadzenia zajęć:

Zajęcia powinny się odbywać w pomieszczeniu wyposażonym w stanowiska komputerowe (np. pracownia komputerowa, czytelnia) lub w innym miejscu gdzie można będzie swobodnie zaprezentować stronę WWW BUŚ oraz sposób korzystania z katalogu komputerowego. W ramach zajęć powinny być prowadzone ćwiczenia w korzystaniu z katalogów oraz krótka prezentacja biblioteki.

Podany program zajęć jest ramowy i można go modyfikować w zależności od biblioteki lub kierunku studiów.

Aleksandra Kaszper

*The library training classes in the University of Silesia library
between years 1971 and 2010*

Summary

The paper presents the history of the initiation of the library training classes in the library of the University of Silesia and all the related problems. The legislative matters, the syllabus programs and plans for the future are discussed.